ABDURRAHÎM BİN ABDÜLKERÎM EL-KUŞEYRÎ (En-Nişâbûrî)

Nişâbûr'da yetişen tefsîr, hadîs, fıkıh, usûl ve edebiyat âlimlerinden. İsmi, Abdurrahîm bin Abdülkerîm bin Hevâzim bin Abdülmelik bin Talha bin Muhammed el-Kuşeyrî'dir. Künyesi Ebû Nasr olup, "Kuşeyrî" nisbetiyle tanındı. Babası Ebü'l-Kâsım Abdülkerîm, büyük bir âlimdi. Nişâbûr şehrinde doğup büyüyen Abdurrahîm el-Kuşeyrî, önce babasının ilim meclislerinde bulundu. Babasının terbiyesinde yetişti. Babasından tefsîr ve usûl ilimlerini aldı. Sonra İmâm-ül-Haremeyn Ebü'l-Meâlî el-Cüveynî'nin derslerine devam etti. Ondan, Şafiî mezhebinin fıkıh, usûl ve hılâf ilimlerini öğrendi. "İmâm-ül-eimme: imamların İmâmı" diye yâd edildi. Âlimler arasında üstün bir yeri oldu. Tefsîr ve fıkıh ilimlerine dâir kıymetli eserler yazdı. Fıkıh ilmine âit tahsilini tamamladıktan sonra, hac ibâdetini yapmak için memleketinden ayrıldı. Bir müddet Bağdad'da kaldı. Onun faziletine, kemâlâtına hayran kalan Bağdad halkının yanında, daha öncekilerin görmediği i'tibâra ve kabûle mazhar oldu. Hac farîzasını tamamladıktan sonra, tekrar Bağdad'a döndü. Önceki gibi yine çok ta'zim ettiler. Bağdad'a gelip yerleştikten sonra, bir va'z meclisi kurdu. Va'z ve nasîhatlarını dinlemek için etrâfında çok kimse toplandı. Meşhûr Şafiî âlimi

Ebû İshâk-ı Şîrâzî, va'zlarında hazır bulundu. Bütün âlimler, Bağdad'da onun gibisinin görülmediğinde söz birliğine vardılar. Büyük Selçuklu veziri Nizâm-ül-mülk, ona çok saygı gösterirdi. Onun kurduğu Nizâmiyye Medresesi'nde va'z ve ders verirdi. Kendisini çekemiyenlerin çıkardığı karışıklıklar sebebiyle, Bağdad'dan ayrılıp, kendi memleketi olan Nişâbûr'a gitti. Bağdadlılar, onun ayrılışına çok üzüldüler ve nasihatlerine hasret kaldılar. Ondan sonra senelerce oruç tutanlar, hattâ başkalarının va'zlarına gitmeyenler oldu. Bağdad vâlisi, onun Horasan'a dönmesini emredince, oraya gitti, önce Kazvîn şehrine girdi. Orada tam bir kabûl ile karşılaştı. Büyük âlimler ve şehrin ileri gelenleri onu karşılamak için yollara çıktılar. İnsanların bu arzusunu görünce, İmâm-ül-Haremeyn'in usûlü ile ders vermeye başladı. Uzun zaman bununla meşgûl oldu. Ömrünün sonlarına doğru hadîs-i şerîf rivâyetiyle meşgûl olmaya başladı. O, benzeri az bulunan ve zamanın bir tanesi kabûl edilen âlimlerdendi. Uzleti ve inzivâyı severdi. Onu öven çok şiirler söylenmiştir.

Ömrünün sonunda vücûdunda bir za'fiyet baş gösterdi. Bir ay öyle kaldı. Son günlerde dili tutuldu. Ancak Allahü teâlâyı zikredebiliyor ve Kur'ân-ı kerîmden âyet-i kerîmeler okuyabiliyordu. Sonra 514 (m. 1120) senesinin Cemâzil-âhır ayının yirmisekizinci Cum'a günü dahve vaktinde vefât etti. Nişâbûr'un umûmî mezarlığına defnedildi.

Abdurrahîm el-Kuşeyrî, başta babası olmak üzere, Ebû Osman es-Sâbûnî, Ebü'l-Hüseyn el-Fârisî, Ebû Hafs bin Mesrûr Ebû Sa'd el-Gencerûzî, Ebû Bekr el-Beyhekî, Ebü'l-Hüseyn bin en-Nakûr Ebü'l-Kâsım ez-Zencânî ve daha başkalarından hadîs-i şerîf dinleyip ezberledi. Horasan, Irak ve Hicaz'da dolaşarak çok hadîs-i şerîf öğrenip rivâyet etti. Kendisinden de; torunu Ebû Sa'd Abdullah bin Ömer es-Saffâr, Ebü'l-Fütûh et-Tâî, Musul hatîbi Ebü'l-Fadl et Tûsî ve daha başkaları rivâyette bulundular. Abdurrahîm el-Kuşeyrî, yüksek bir âlim olup, her ilimde bir hazîne gibiydi. Zamanının âlimleri arasında İmâm kabûl edildi. Âlimlerin reîsi oldu. Bağdad'da herkes onun büyüklüğünü kabûl ve tasdik etti. Ahlâkı çok güzeldi. Çünkü babası, onu en güzel şekilde terbiye etmişti. Huyları bakımından babasına en çok benzeyen evlâtlarındandı. Babası ona daha küçük yaşta iken, Arabcanın dil ve edebiyat bilgilerini öğretti. Bu ilimlerde çok yüksek derecelere ulaştı. Nazım ve nesirde mükemmel bir hâle gelip, bu ikisinde mütehassıs oldu. Usûl ve tefsîr ilimlerinden çoğunu babasından öğrendi. Çok çabuk yazmaya başladı. Hergün, gücü yettiği kadar usanmadan yazı yazardı. Derin ilimlerden ve hesâb bilgilerinden çok şeyler tahsil etti. Babası vefât edince, İmâm-ül-Haremeyn'in ilim meclisine devam ederek, gece gündüz onun derslerini ve sohbetlerini ta'kib etti. Akşam ve sabah ondan ayrılmazdı. Şafiî mezhebinde ve hilâf ilminde, onun yolunu ta'kib edip çok şeyler öğrendi. Onun huzûrunda usûl bilgilerinin tamâmını elde etti. Bu sebeple, o da İmâm sayıldı. Günlerinin çoğunu İmâm-ül-Haremeyn ile geçirirdi. Ondan, ferâiz, devir ve vasıyyet mes'elelerine âit birçok hesapları öğrendi.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu'cem-ül-müellifîn cild- 5, sh. 207

2) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-7 sh. 159

3) Esmâ-ül-müellifîn cild-1, sh. 559

4) Tabakât-ül-müfessirîn (Dâvûdî) cild-1, sh. 291

5) Tabakât-ül-müfessirîn (Süyûtî) sh. 18, 19

6) Şezerât-üz-zeheb cild- 4, sh. 45

7) Vefeyât-ül-a'yân cild- 3, sh. 207

8) Fevât-ül-vefeyât cild- 2, sh. 310

9) El-Bidâye ven-nihâye cild-12, sh. 187